

CARITAS & DIACONIE, NAAR EEN DIOCESANE STRUCTUUR

Besluit

Gedateerd 21 december 2006 is door het bestuur van het bisdom Rotterdam besloten tot de oprichting van een Diocesane Caritasinstelling (DCI) voor het bisdom Rotterdam.

Gedateerd 21 december 2006 is in verband daarmee een decreet uitgevaardigd volgens welk met ingang van 1 januari 2007 aan alle PCI-en in het bisdom Rotterdam een bijdrage wordt gevraagd ten behoeve van het ontwikkelen en ondersteunen van diocesaan beleid op het gebied van diaconie en caritas. In deze nota wordt een en ander als volgt toegelicht.

Historie

Op 10 augustus 2000 verscheen de nota 'Wanneer hebben wij u gezien? Op zoek naar de schatten van de kerk'. Deze inhoudelijke beleidsnota speelde in op een geconstateerde behoefte aan inspirerende visie, nieuwe initiatieven en meer samenhang waar het de taakvelden diaconie en caritas betreft. De nota werd positief gewaardeerd. Na enige tijd bleek dat er behoefte was aan een vertaalslag in de praktijk, waartoe een infrastructuur nodig is.

Door het bisdom werd hiertoe de concept nota 'Voorwaardenscheppend beleid inzake caritas en diaconie' opgesteld. Dit concept werd ter bespreking toegezonden aan dekenen, dekenaal coördinatoren en dekenale besturen. De bespreking met hen vond plaats op 27 november 2003. Naar aanleiding van deze bespreking is het concept door het bisdom aangepast en op 18 december 2003 in die gewijzigde vorm naar de dekenaten gezonden, alsmede naar de besturen van PCI-en en parochiebesturen zonder PCI. Begin 2004 vonden drie bijeenkomsten plaats met genoemde besturen, te weten op 22 januari en op 5 en 9 februari 2004. Van het besprokene werden verslagen gemaakt die op 6 juli 2004 aan alle betrokkenen zijn gezonden, inclusief een notitie met bevindingen naar aanleiding van de besprekingen. In een begeleidend schrijven merkte de algemeen econoom op, gelet op de gemengde ontvangst van de voorstellen, dat een en ander tot nader beraad in het bisdombestuur zou leiden. In de nota was een duidelijke rol toegedacht aan de dekenaten, vervolgens werd op bisdomniveau een heroriëntatie met betrekking tot het dekenale niveau gestart. De diocesaan medewerker diaconie aanvaardde een functie elders, het traject liep vertraging op.

Begin 2006 is de ontwikkeling hernomen, met als intentie de invoering van een diocesane afdracht voor PCI-en met ingang van 1 januari 2007, welke afdracht wordt bestemd voor een bisdombrede ondersteuning van PCI-en bij de vertaalslag van het beleid zoals dat is opgenomen in de genoemde beleidsnota uit 2000. In verband hiermee zijn oorspronkelijke voorstellen aangepast, om tegemoet te komen aan de bezwaren uit het veld en tevens om zoveel als mogelijk is – in inmiddels gewijzigde omstandigheden - tegemoet te komen aan het oorspronkelijke doel van de regeling, te

weten: het aanstellen van professionele krachten voor diaconie en caritas teneinde aan dit beleidsterrein concreet meer vorm te geven.

Zowel het Kapittel als de Raad voor Economische Aangelegenheden hebben zich over het voorgestane beleid uitgelaten. Zij pleiten voor een snelle invoering, waarbij men bovendien meent dat de ambities verder zouden moeten gaan. Onderstaand wordt, met inachtneming van alle omstandigheden en belangen, een begin gemaakt met een interdiocesane structuur voor diaconie en caritas. Of, en zo ja hoe deze nader uitgebreid moet worden zal de tijd leren.

Belangrijkste bezwaren

In de rondgang met PCI-en zoals die begin 2004 is gehouden en in daaropvolgende schriftelijke reacties wordt een aantal bezwaren genoemd tegen de destijds gepresenteerde voorstellen. Het betrof, in het kort, de volgende punten.

1. *De insteek van het bisdom is te negatief, er gebeurt plaatselijk veel goeds, een diocesane structuur is daarom niet nodig en ook niet wenselijk, het geld moet bovendien besteed worden aan de armen en niet aan structuren.*

De rondgang in 2004 heeft duidelijk gemaakt dat veel PCI-en niet of nauwelijks op de hoogte zijn van het diocesane beleid. Daardoor kreeg de rondgang ook en vooral een voorlichtend karakter. Ook de opkomst (nog geen 40%) geeft aan dat het onderwerp niet breed leeft bij de betrokken instellingen. Op plaatselijk vlak vinden uiteraard wel degelijk activiteiten op het gebied van caritas en diaconie plaats, de vraag is wel in hoeverre deze overeenstemmen met het beleid zoals dat in de nota van 2000 is uiteengezet.

De ervaring leert – elders en ook in eigen huis – dat het ontbreken van professionele medewerkers betekent dat het betreffende taakveld niet of onvoldoende structureel aandacht krijgt, waardoor de vertaalslag van een beleidsnota naar de praktijk nauwelijks gemaakt kan worden. De middelen van een PCI blijven bestemd voor de armen, óók en met name als daarvan in de organisatorische sfeer een deel wordt gereserveerd om de noden op te sporen.

2. *De voorgestelde structuur is te zwaar, te bureaucratistisch, laten we voorzichtiger beginnen.*

De kritiek ter zake is ter harte genomen, in het onderstaande voorstel wordt uitgegaan van een afgeslankte versie. Aan de wens tot enige ondersteuning en hulp wordt desalniettemin voldaan.

3. *PCI-en willen betrokken blijven bij wat er gebeurt, het mag geen ‘ver van mijn bed show’ worden.*

Ook deze kritiek is ter harte genomen, hiermee is rekening gehouden in het onderstaande voorstel door te voorzien in een structuur waarin PCI-en vertegenwoordigd zijn.

4. *De hoogte van de financiële bijdrage alsmede de wijze waarop die berekend wordt leverde kritiek op, tevens vond men dat sprake was van verkapte bezuinigingen op bisdomniveau.*

Een percentage van 1% is noodzakelijk om gestelde doelen te bereiken. In de berekening van de bijdrage per instelling wordt uitgegaan van het vermogen van de PCI en niet van het exploitatieresultaat, daar dit laatste tot onevenredig veel administratief werk leidt.

Er is geen sprake van bezuiniging op bisdomniveau, principieel wordt rechtgezet dat PCI-en, anders dan parochies, nauwelijks hebben bijgedragen aan ondersteuning door het diocesane

apparaat. Aan deze onevenwichtigheid wordt thans een einde gemaakt. PCI-en horen zowel qua lusten als lasten bij de diocesane kerkgemeenschap.

Knelpunten diaconie

De beleidsnota van 10 augustus 2000 signaleert de volgende grote problemen voor de diaconie.

- * Diaconie bevindt zich min of meer in de marge van het parochiële leven en kampt met een serieus imago- en personeelsprobleem.
In de tijdsbesteding van pastores scoort diaconie het laagst (8%). Ook is slechts een gering aantal vrijwilligers in georganiseerd verband actief in de diaconie. De inzet van gelovigen is bovendien onvoldoende bekend en geniet weinig aanzien in het parochiële leven. Het werk wordt voornamelijk gedaan door ouderen. Veelal ontbreekt het aan scholing en toerusting. Caritasinstellingen leiden binnen de parochie vaak een vrij anoniem bestaan.
- * Diaconie is overwegend naar binnen gekeerd en richt zich vooral op de zorg aan behoeftigen in eigen kring.
- * Bij de organisatie van diaconale activiteiten wordt nogal eens voorbijgegaan aan diaconale initiatieven vanuit maatschappelijke en (semi)kerkelijke voorzieningen over parochiegrenzen heen. Dit terwijl de noden in de maatschappij een gezamenlijke inzet van alle betrokkenen vereisen.

De Sociale Kaarten laten bij de PCI-en bovendien de volgende knelpunten zien.

- * Voor de PCI-en blijkt het bevorderen van de caritasgedachte in en vanuit de parochie een lastige opgave te zijn, die te weinig aandacht krijgt.
- * Er zijn uiteenlopende opvattingen over wat de taak van een PCI inhoudt en daardoor ook over de besteding van de financiële middelen.
- * Veel PCI-en vinden het lastig om in contact te komen met maatschappelijke noden. Zo werken ze tamelijk solitair en onzichtbaar. De communicatie en samenhang tussen de PCI en de parochie behoeven verbetering, ten dienste van de betrokkenheid bij de kwetsbaren in de samenleving.

De hier opgesomde problemen en knelpunten betreffen het totaal van diaconie en caritas in het bisdom. In afzonderlijke gevallen kan het plaatje er anders uitzien, dit is echter zeker niet bisdombreed het geval. Het opsommen van problemen en knelpunten beoogt geen waardeoordeel uit te spreken jegens de vele mensen die zich inzetten voor caritas en diaconie. Er wordt ontzettend veel gedaan, dit laat onverlet dat verbetering mogelijk is, waarbij we met name het oog willen richten op het belang van diaconie en caritas voor de kerk als zodanig. Een analyse van de stand van zaken is daarbij onmisbaar.

Caritasgeld wordt niet altijd ingezet voor caritas en/of diaconie. Tijdens de rondgang is hierover gesproken. Het gaat om bijdragen van de PCI aan onderhoud of restauratie van (kerk)gebouwen en andere projecten van parochies die op zich niets met caritas of diaconie hebben te maken.

Het Algemeen Reglement voor het bestuur van een PCI

Artikel 3 lid 1 van het Algemeen Reglement luidt als volgt: *‘De caritasinstelling heeft ten doel, de caritas permanent een herkenbare plaats te bieden binnen en vanuit de parochiegemeenschap(pen) en een werkzaam instrument voor de caritas in de parochie(s) te zijn. Zij beheert het daarvoor opgebouwde vermogen van de caritasinstelling en zorgt voor het verwerven van middelen alsook voor de doelmatige aanwending daarvan ten bate van de caritas onder het kerkelijk gezag van de bisschop.’* Lid 2 van dit artikel specificceert deze taken en in lid 3 wordt aangegeven dat deze uitgeoefend worden in goede samenspraak met de parochie.

Het doel van caritas – ofwel de dienst van de naastenliefde – is om dienstbaar te zijn aan de samenleving door aandacht te wijden aan de concrete noden van mensen en daardoor bij te dragen aan het bevorderen van sociale rechtvaardigheid. Dit is een onderdeel van de brede diaconale opdracht van de geloofsgemeenschap als geheel om in te staan voor elkaar, nood te lenigen en onrecht te bestrijden. Het plaatselijke beleid van parochie en PCI dient een antwoord te zijn op de vragen van de parochiegemeenschap met betrekking tot haar diaconale taak, wat de gemeenschap in haar regio wil betekenen en hoe dit te concretiseren is.

Vertaalslag

De vertaalslag van diocesaan beleid naar de praktijk verloopt moeizaam. Dit heeft een aantal redenen die in meerdere of mindere mate in alle situaties een rol spelen. Zo zijn parochies vaak bezig met andere prioriteiten dan de ontwikkeling van diaconaal beleid. Vervolgens ontbreekt een structuur die de vertaalslag mogelijk maakt of faciliteert. Bovendien is voor de meeste dekenaten niet duidelijk hoe zij binnen de bestaande context ook nog aan diaconie en caritas sturing moeten geven. De noodzaak van een diaconale kerk wordt overigens wel breed onderschreven. Juist bij een herbezinning op de taken en doelstellingen van de kerk spelen diaconale aspecten op alle niveau's gelukkig weer een belangrijke rol.

Tijdens de rondgang is een aantal suggesties gedaan die de noodzakelijke vertaalslag van beleid naar praktijk in de huidige context kunnen ondersteunen, te weten:

- het inrichten van een databank;
- het vanuit een centraal punt verspreiden van gerichte informatie;
- een diocesane brainstormgroep;
- het samenbrengen van PCI-en rondom projecten of voor overleg.

Gebleken is dat een en ander niet gerealiseerd kan worden als hiervoor geen duidelijke aansturing plaatsvindt en/of hiervoor geen professionele krachten beschikbaar zijn.

Ervaringen elders

Het Aartsbisdom Utrecht en het bisdom Breda kennen een systematiek waarbij de PCI-en een percentage afdragen (respectievelijk 1 en 4% van het vermogen) ten behoeve van een diocesane gestructureerde aanpak van caritas en diaconie. Ervaringen in deze bisdommen leren dat diaconie en caritas in het huidige tijdgewricht bewuste aandacht nodig hebben, willen deze werkvelden goed van de grond komen, en dat de inzet van professionele medewerkers daarbij een conditio sine qua non zijn. Met name de evaluatie van het Aartsbisdom Utrecht is in dit verband interessant, omdat

men daar in 1998 tot een verhoging van de reeds lang bestaande afdracht¹ is overgegaan, teneinde werkers aan te stellen. Dit nieuwe beleid is in 2002 breed geëvalueerd met betrokkenen en dit heeft geleid tot een bevestiging van de uitgangspunten en doelstellingen. In het bisdom Breda ligt de afdracht van PCI-en aanmerkelijk hoger dan in het Aartsbisdom, hieruit worden namelijk ook de werkers van het arbeidspastoraat en voor missie betaald.

Besluiten

1. Er wordt een Diocesane Caritasinstelling Bisdom Rotterdam (DCI) opgericht. Het betreft een publieke kerkelijke rechtspersoon die als doelstelling heeft: 'Het op diocesaan niveau ondersteunen van het beleid inzake caritas en diaconie teneinde ertoe bij te dragen dat deze een blijvende en herkenbare plaats hebben in het bisdom Rotterdam'.

De DCI krijgt daartoe de volgende middelen:

- a. de bisschop, hetzij op verzoek, hetzij rechtstreeks, gevraagd en ongevraagd van advies te dienen inzake de uitvoering van het Algemeen Reglement in het algemeen en inzake het op grond van dat reglement doen van (her)benoemingen en het verlenen van ontslag aan bestuurders van caritasinstellingen in het bijzonder.
- b. uit het daartoe bestemde deel van de ontvangen afdrachten van PCI-en verlenen van subsidie aan (diocesane) diaconale projecten.
- c. toezicht houden op het verwerven, in ontvangst nemen en beheren van gelden afkomstig uit de afdrachtregeling.

Het bestuur van de DCI bestaat uit zeven personen, waarvan vijf benoemd zijn na consultatie van besturen de PCI-en, alsmede q.q. de algemeen econoom van het bisdom en de diocesaan medewerker diaconie en caritas. Voor de eerste vijf genoemde bestuursleden wordt een procedure tot werving en benoeming gemaakt, die inhoudt dat caritasinstellingen daarin reëel zeggenschap kunnen uitoefenen. De taken van de DCI dienen duidelijk te worden onderscheiden van die van de 'stuurgroep dienen' van het bisdom, c.q. er dient overleg plaats te vinden over de wijze waarop een en ander een plaats krijgt ten opzichte van elkaar. De 'stuurgroep dienen' adviseert over het te voeren beleid, terwijl de DCI de voorwaarden voor de uitvoering van dat beleid (mede) scheidt. Deze twee verantwoordelijkheden dienen zorgvuldig onderscheiden te worden en ook te blijven, zodat het opnemen van leden van het bestuur van de DCI in de 'stuurgroep dienen', of andersom, niet aan de orde is. De diocesaan medewerker voor diaconie en caritas functioneert hier als schakel².

In het geval van de DCI is sprake van een afgezonderd vermogen (in 2007: 100.000 euro) dat met goedkeuring van de bisschop wordt aangewend voor de doelen zoals die zijn omschreven in de statuten van de rechtspersoon. De 'stuurgroep dienen' kan uiteraard wel inhoudelijk adviseren, zij kan echter niet (mee) besluiten over de besteding van middelen van de DCI.

---

¹ Sinds medio jaren zestig betalen de PCI-en van het Aartsbisdom een afdracht aan het bisdom.

² Door herstructurering van de dekenaten is één medewerker 'dienen' (diaconie & MOV) aan het bisdombureau toegevoegd. Het betreft een andere medewerker dan de medewerker diaconie en caritas waar in deze nota sprake van is.

2. In verband met de implementatie van bisdombeleid en voor de ondersteuning van caritasinstellingen daarbij worden op het bisdom aangesteld;

- 1 ft medewerker met takenpakket diaconie en caritas, met als taken:
  - * initiatieven nemen m.b.t. de ontwikkeling van het diocesaan kaderbeleid voor diaconie en caritas;
  - * samenhang bevorderen tussen diocesaan en plaatselijk beleid;
  - * advisering van parochies, PCI-en en samenwerkingsverbanden;
  - * bijwonen van de vergaderingen van de DCI;
- 0,5 ft secretariële ondersteuning voor deze medewerker.

Het bisdom voert in dit beleid voor de PCI-en de volgende taken uit³:

- berekenen, innen en beheren van de afdrachten;
- voeren van de administratie van de DCI, inclusief het verstrekken van (jaar)overzichten;
- toezicht houden op de begroting en jaarrekening van de afzonderlijke PCI-en;
- (her)benoemen van bestuursleden PCI-en;
- afsluiten van collectieve verzekeringen (WA en ongevallen);
- advisering van PCI-en waar nodig en in casuïstiek (juridisch, bouwkundig, financieel).

3. Het voorgaande levert globaal het volgende financiële plaatje op jaarbasis op.

1 ft medewerker (HBO of academisch niveau)	60.000 euro
0,4 ft medewerker secretarieel	20.000 euro
0,4 ft medewerker administratief	20.000 euro
huisvesting en overige kosten	15.000 euro
in totaal	115.000 euro

Het voorgaande (nummers 1 t/m 3) betekent - op basis van de op het bisdom ter beschikking staande gegevens – dat nodig is een afdrachtpercentage van 1%, te heffen over het vermogen van de PCI-en. De helft hiervan wordt aangewend voor ondersteuning, de andere helft is door de DCI aan te wenden ten behoeve van het (mee) ondersteunen of initiëren van (diocesane) projecten, hetgeen een uitdrukkelijke wens is van zowel de Raad voor Economische Aangelegenheden als het Kapittel, Indien in de toekomst op dit gebied méér taken aan de DCI worden gegeven, ofwel deze meer middelen wenst te genereren voor genoemde projecten, dient zij daartoe in goed overleg met de caritasinstellingen van het bisdom Rotterdam voorstellen te doen.

Het afdrachtsysteem

Het afdrachtsysteem gaat uit van solidariteit van PCI-en onderling en van PCI-en met parochies en is gebaseerd op artikel 3 lid 4 van het Algemeen Reglement voor het bestuur van een PCI dat luidt: *‘De bisschop kan na overleg met het caritasbestuur en het bestuur van de betreffende parochie(s) het caritasbestuur verplichten om middelen van de instelling voorzover daaraan door de schenkers geen uitdrukkelijke bestemming is gegeven mede te doen besteden aan bovenparochiële en/of diocesane doeleinden binnen het kader van de inhoud van de caritas of ten bate van de organisatie hiervan.’* Dit betekent dat de bisschop niet alleen vanwege inhoudelijke belangen een bijdrage van PCI-en kan vragen, doch ook ten behoeve van de organisatie van de caritas.

³ Parochies betalen al decennia lang voor hier genoemde dienstverlening van het bisdom, PCI-en tot nu toe nauwelijks.

PCI-en met een vermogen van < 20.000 euro en parochies zonder PCI betalen 200 euro. Het vermogen bestaat uit de bezittingen (aandelen en obligaties, onroerende bezittingen (WOZ-waarde) en overige beleggingen), inclusief voorzieningen (uitgezonderd voorzieningen voor diaconale activiteiten). Er wordt niet gekozen voor een afdracht op basis van de exploitatie van een PCI, zoals bij parochies wel te doen gebruikelijk is. Een dergelijke wijze van heffing is zeer arbeidsintensief i.v.m. noodzakelijke berekeningen die elk jaar gemaakt moeten worden en die weer tot discussie (kunnen) leiden. De exploitatie van een PCI is vele malen bescheidener dan die van een parochie. Berekeningen op die basis komen uit op afdrachtpercentages van tussen de 8 en 14 %⁴.

De berekening van de afdracht gebeurt op basis van de jaarrekening van de betreffende PCI. Het bedrag wordt eenmaal in de twee jaar bepaald. Voor een aantal meer vermogende PCI-en in het bisdom geldt een aparte regeling met een maximale afdracht.

Uitgangspunten voor de afdracht zijn verder als volgt te omschrijven:

- de regeling geldt voor het hele bisdom;
- de totale opbrengst voldoet om de aangegane verplichtingen te betalen;
- jaarlijks wordt door de DCI een beknopt jaarverslag en dito jaarrekening verstrekt aan PCI-en en parochies;
- er wordt geen reservevermogen opgebouwd anders dan ter betaling van concrete aangegane verplichtingen;
- het systeem is eenvoudig controleerbaar en administratief hanteerbaar.

In bijlage 1 bij deze notitie wordt een en ander verduidelijkt aan de hand van cijfers.

Evaluatie

De invoering van dit nieuwe beleid vindt plaats met ingang van 1 januari 2007. Na ommekomst van een termijn van 3 jaar, en dus in 2010, wordt het beleid geëvalueerd. De DCI neemt hierbij het voortouw.

Rotterdam, december 2006

A.H. van Luyn s.d.b.

dr.H.A. Verbakel

mr. J.C.G.M. Bakker

---

⁴ Afhankelijk van de wijze van berekenen met wel/geen vrije voet.

Bijlage bij notitie “Caritas & Diakonie, naar een diocesane structuur”

Van 101 PCI-en zijn cijfers beschikbaar. Hun financiële situatie kan als volgt worden samengevat (cijfers 2005):

<u>Dekenaat</u>	<u>aantal</u> <u>PCI-en</u>	<u>som</u> <u>exploitatie-cijfers</u>	<u>som</u> <u>exploitatie-saldi</u>	<u>som</u> <u>vermogens</u>
Delflanden	19	€ 151.900	€ 53.700	€ 6.152.000
Het Groene Hart	26	488.800	246.000	11.807.000
Leiduin	16	365.500	122.600	8.727.000
Rijnmond	15	109.300	48.400	1.447.000
Vliethaghe	14	85.800	2.100	1.318.000
Zuid-Holland Zuid	11	106.200	1.900	1.735.000
Totaal bisdom	101	€ 1.307.500	€ 474.700	€ 31.186.000

De inkomsten van de PCI-en bestaan hoofdzakelijk (voor 85%) uit inkomsten uit bezittingen en beleggingen.

Voor het jaar 2007 wordt in de nota uitgegaan van een te genereren bedrag van € 193.000,- dat als volgt is opgebouwd:

- € 181.000 berekende afdrachten 101 PCI-en op basis van 1,0% met een minimum van € 200 en een maximum van € 5.000; gemiddelde bijdrage per PCI ca. € 1.800;
- € 12.000 afdrachten parochies zonder PCI (60 maal € 200);
- Voorts zal de bisschop bilateraal in gesprek gaan met de instellingen Stalpaert van der Wiele (Delft), Laurensinstituut (Rotterdam), St. Maarten (Leiden) en RKWO (Den Haag), die geregeerd worden door eigen statuten, om tot een bijdrage te komen in deze.

Het gezamenlijk vermogen van de PCI-en in het bisdom Rotterdam is als volgt samengesteld:

- panden/landerijen	€ 2,7 mln
- effecten	18,1 mln
- deposito's en spaarrekeningen	9,8 mln
- leningen u/g	<u>0,6 mln</u>
totaal	€ 31,2 mln